

el-Kifâye fi'l-hidâye

Nûreddin es-Sâbûnî
(ö. 580 h./1184 m.)

Tahkik
Prof.Dr. Muhammed Aruçi

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 1609
Kaynak Eserler: 207

eL-KIFÂYE fî'l-HIDÂYE
Nüreddin es-Sâbüni

Tahkik
Prof.Dr. Muhammed Aruçi

TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)
tarafından hazırlanmıştır.
İcadiye Bağlarbaşı Cad. 40 Üsküdar / İstanbul
Tel. 0 216.474 0850
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Bu eser
TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM)
İkinci Klasik Dönem Projesi
kapsamında yayınlanmıştır
Proje koordinatörü M. Suat Mertoglu

Genel Koordinatör
Prof.Dr. Huriye Martı

Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih Kurt

Koordinasyon
Lokman Arslan

Baskı Takip
Muhammed Emin Uysal

Kapak Tasarım ve Baskı Hazırlık
Uğur Altuntop

Birinci Basım: 2013 m. / 1434 h.
Eserin ilk basımı TDV İSAM tarafından yapılmıştır.
İkinci Basım: İstanbul, Temmuz 2019 m. / 1440 h.
Eser İnceleme Komisyon Kararı: 08.04.2019/14
2019-34-Y-0003-1609
Sertifika No: 12930
ISBN 978-605-7519-65-8
© Diyanet İşleri Başkanlığı

Basım

Acar Basım ve Cilt San. ve Tic. A.Ş.
Beysan San. Sit. Birlik Cad. No: 26 Acar Binası
34524 Haramidere - Beylikdüzü - İSTANBUL
Tel: (0212) 422 18 34 Faks: (0212) 422 18 04
Sertifika No. 11957

Yayın ve Dağıtım

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No: 147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 295 72 81 Faks: 0 312 284 72 88
e-posta: yabancidiller@diyanet.gov.tr

es-Sâbüni, Nüreddin

el-Kifâye fî'l-hidâye [الكفاية في الهداية] / Nüreddin es-Sâbüni ; tahkik Muhammed Aruçi.
2. bs. – İstanbul : Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019.
38, 432 s. ; 24 cm. – Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları ; 1609 Kaynak Eserler ; 207
İSAM Yayınları ; 206. Klasik Eserler Dizisi ; 22
Dizin ve kaynakça var.
ISBN 978-605-7519-65-8

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR • 5

ÖNSÖZ • 9

NÜREDDİN es-SÂBŪNÎ ve el-KİFÂYE fi'l-HİDÂYE'Sİ • 13

I. NÜREDDİN es-SÂBŪNÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ • 15

A. Hayatı • 15

B. İlmî Hayatı • 17

C. İlmî Münazaraları • 19

D. Eserleri • 22

1. *el-Bidâye fi usûli'd-dîn* • 22

2. *el-Müntekâ min ismeti'l-enbiyâ* • 24

3. *el-Kifâye fi'l-hidâye* • 26

II. *el-KİFÂYE fi'l-HİDÂYE* • 27

A. *el-Kifâye fi'l-hidâye*'nin Nüshaları • 29

1. Süleymaniye Kütüphanesi (Lâleli, nr. 2271) • 30

2. Süleymaniye Kütüphanesi (Âşir Efendi, nr. 181/2) • 31

3. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (III. Ahmed, nr. 1880) • 31

4. Süleymaniye Kütüphanesi (Esad Efendi, nr. 432/2) • 32

B. Diğer Nüshalar • 32

C. *el-Kifâye fi'l-hidâye*'nin Neşre Hazırlanmasında Takip

Edilen Metot • 34

KAYNAKÇA • 37

ÖNSÖZ

Âlemlerin rabbine hamdolsun! Elçilerin efendisi ve sonuncusu Hz. Muhammed'e, yakınlarına, ashabına ve onun yolunu izleyenlere salât ve selâm olsun!

Mâtürîdiyye ekolü ve ulemâsı ile olan ilk ilişkim, Kahire'de Ezher Üniversitesi İlähiyat (Usûlüddîn) Fakültesi'ndeki öğrenciliğim sırasında başlamıştır. Tarih boyunca özellikle Mâverâünnehir bölgesinde ve Balkan ülkelerinde Ehl-i sünnet'in öncülüğünü yapan Mâtürîdî ulemâsı hakkında, öğrencilik döneminde içinde bulunduğum muhitteki hocalarımızın ve üniversite öğrencilerinin sahip oldukları bilgiler çok kısıtlı idi. Bu çalışmanın ehemmiyeti Mâtürîdiyye ekolünün kelâm ilmindeki yeri ve önemine bağlıdır; çünkü geçmişte Mâtürîdilik üzerinde Eş'ariyye ekolü ve diğer mezhepler hakkında yapılan çalışmalar kadar çalışılmamış, aynı ihmal günümüzde de devam etmiştir. Bunun en bâriz örneği de Şehristânî'nin *el-Milel ve'n-nihal* adlı eserinde Mâtürîdiliği zikretmeşiştir.

Nüreddin es-Sâbûnî'nin *el-Kifâye fi'l-hidâye* adlı eseriyle ilk tanışmam 1981 yılında Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'ne yaptığım ziyaret sırasında olmuştur. Bu ziyaretim, Kahire Üniversitesi Dârülulûm Fakültesi'nde hazırlayacağım yüksek lisans tezi konusunu tespitiye yönelikti. Kütüphanede yaptığım birkaç günlük araştırma esnasında söz konusu eserin Mostarlı Boşnak asıllı bir müstensih tarafından istinsah edilen yazma nüshası ilgimi çekmişti. Bu nüshayı tetkik ettikten sonra, kelâm ilmi sahasında Mâtürîdiliğin mühim eserlerinden biriyle karşı karşıya olduğumu anlamıştım. Yaptığım araştırmaların akabinde, İstanbul ve Kahire kütüphanelerinde de aynı esere ait yazma nüshaları elde etme imkânım oldu. Dolayısıyla Prof. Dr. Mustafa Hilmi hocamızın danışmanlığında

yüksek lisans tezimin konusu *Nüreddin es-Sâbûnî ve ârâühü'l-keîâmîyye min kitâbihî'l-Kifâye fi'l-hidâye* olarak kararlaştırıldı.

Çalışmayı kararlaştırılan şekilde tamamladım (Câmiatü Kahire Külliyyetü Dârilulûm, 1986) ve sonrasında neşretmek istedim. Ancak 1990 yılından bu yana mensubu olduğum İstanbul'daki TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nde (İSAM) kazandığım ilmî tecrübeler neticesinde, söz konusu yüksek lisans tezinin o dönemde hazırlandığı şekliyle neşredilmesinin doğru olmadığı kanaatine vardım. O dönemde yapılan çalışmamız tahkikli neşir alanında çok erken bir döneme ait olduğu için yeterli görülmemiştir. Ayrıca TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nde Bekir Topaloğlu hocamızın başkanlığındaki Tahkik Yayın Kurulu'na ait metot ve üslûp kurallarına uymadığı da anlaşılmıştır. Söz konusu kurul, Nüreddin es-Sâbûnî'nin *el-Kifâye fi'l-hidâye* adlı eserinin neşredilmesini kararlaştırınca, Tahkik Yayın Kurulu'nda benimsenen metot ve üslûp benimsererek eserin diğer yazma nüshaları da esas alınmak suretiyle yeniden tahkik çalışması yapılmıştır.

el-Kifâye fi'l-hidâye Mâtürîdiyye kaynakları arasında değerli bir eser olarak bilinmektedir. Özellikle Mâtürîdiyye mezhebinin kurucusu Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'ye ait olan *Kitâbü't-Tevhîd* ve Ebû'l-Muîn en-Ne-sefî'nin *Tebsiratü'l-edille*'sinden sonra, *el-Kifâye fi'l-hidâye*, mezhebe ait temel kaynaklar arasında üçüncü sırada görülmektedir. Metindeki ibareleri araştırıldığında eserin zaman *Kitâbü't-Tevhîd*'deki zor ve anlaşılmaz ibareleri açıkladığı, diğer yandan da *Tebsiratü'l-edille*'de vârit olan mufassal ibareleri muhtasar ve anlaşılır bir şekilde takdim ettiği ve açıkladığı anlaşılmaktadır. Eserin tahkik edilip neşredilmesi ve böylece Mâtürîdiyye literatürüne yeni bir eserin ilâvesiyle İslâm dünyası ve dünya kütüphaneleri raflarında bir boşluğun doldurulacağı ve bu münasebetle günümüzdeki araştırmacılara Mâtürîdiyye mezhebi ve Mâverâünnehir ulemâsı hakkında yeni bir ilmî kaynağın sunulacağı kanaatindeyiz. Neşredilen bu eser ayrıca müellifin çağdaşları ile ondan önceki döneme ait çoğu kelâm âlimlerinin ve diğer mezheplerin görüşlerini aktarma konusunda da mühim bir kaynak eser olarak algılanmaktadır, zira müellifin yaşadığı dönem, kelâm ilminin bir bakıma zirveye ulaştığı dönemdir. Eserde özellikle Mu'tezile ile olan münakaşalar göze çarpmaktadır. Öte yandan Eş'ariyye'nin görüşlerine ise zaman zaman tenkitler yöneltilmekle birlikte ittifak noktalarına da işaret edilmektedir.

el-Kifâye fi'l-hidâye'nin son şekli olarak gerçekleştirdiğimiz baskısının, araştırmacıların ilgisine sunulmasıyla Mâtürîdiyye ekolünün kelâm sahasında kaybolan bir halkasının yeniden ortaya çıkarıldığı ve bir boşluğun doldurulduğu kanatindeyim. Böylece eserin genelde İslâm düşüncesi, özellikle Mâtürîdî kelâmı sahasında önemli bir katkı sağlayacağını ümit ediyorum. Çalışmanın mükemmel olduğunu iddia etmek elbette mümkün değildir. Esere ilgi gösterenlerin yapacağı eleştiri ve katkılarını şimdiden şükranla karşılıyorum.

Bu münasebetle, Prof. Dr. Bekir Topaloğlu hocamıza, kelime kelime okuyarak ortaya koyduğu ilmî mülâhazaları dolayısıyla şükranlarımızı sunuyoruz. Eserin neşredilmesindeki zorlukları aşarak her türlü imkânı sağlayan TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Başkanı Prof. Dr. M. Âkif Aydın hocamıza, İSAM mensuplarına ve özellikle İSAM Kütüphanesi çalışanlarına teşekkür ediyorum. Uzun soluklu bu çalışma esnasında, muhterem eşimin gösterdiği sabır, ilgi ve ihtimam da takdire şayandır.

Sayırsız nimetin yanı sıra *el-Kifâye fi'l-hidâye*'nin ilmî neşrini yapmayı lutfeden rabbime nihayetsiz hamd ve senâlar olsun!

Prof. Dr. Muhammed Aruçi
İstanbul, 15 Ağustos 2012